

OBSERVAȚII ASUPRA MIJLOACELOR LINGVISTICE DE EXPRIMARE A APROXIMĂRII CANTITATIVE ÎN LIMBA ROMÂNĂ VECHĂ

SILVIA KRIEB-STOIAN
Universitatea Petrol-Gaze, Ploiești

În lucrarea de față ne-am propus să oferim o imagine de ansamblu¹ asupra modalităților de exprimare a aproximării cantitative² în limba română veche și să atragem atenția asupra deosebirilor de construcție și/sau semantice pe care le prezintă inventarul din limba veche față de cel din limba actuală. Am urmărit aceste aspecte în câteva texte reprezentative pentru secolele al XVII-lea și al XVIII-lea (la Ion Neculce, Grigore Ureche, Miron Costin, Dimitrie Cantemir și în documentele publicate de Nicolae Iorga). Deși limitat, corpusul analizat a scos la iveală câteva particularități interesante ale limbii vechi în raport cu limba actuală, atât la nivel semantico-lexical, cât și la nivel sintactic.

1. Aproximarea cantitativ-numeric

În textele investigate am reperat următoarele tipuri sintactice, prezente și în limba actuală:

- (a) Tipul Aproximator + Număr etalon
- (b) Tipul Interval de numere

1.1. Tipul Aproximator (*ca, ca la, ca de, la, mai, vreo/vo/vro, în jur de*) + Număr etalon

Dintre aproximările³ din limba actuală, singurii care apar în limba veche sunt *cam*, în variantele *ca, ca la, ca de, vreo*, cu variantele *vo, vro, vun, la* și *în jur de*:

- (1) *A è s' audziè atunce, s' fie perit moscali, cu la b' taie cu tot, ca 30 000.* (Neculce: 272)
- (2) *Au înc' lecat' i t' tarî, era de to i ca 3.000 de oameni.* (Costin: 211)
- (3) *Iar moscalii au r' mas ca la 30 000, i sa i ca la 20 000 în ara Le asc'.* (Neculce: 362)

¹ Pronumele și adjectivele pronominale nehotărâte ca mijloc de redare a aproximării cantitative nonnumerice nu fac obiectul acestei lucrări. Acestea le vom dedica un studiu aparte. Articolul de față are în vedere doar acele construcții care au dispărut în limba actuală sau al căror semantism s-a modificat.

² Pentru descrierea tipurilor de aproximare în limba română vezi Krieb-Stoian (2007).

³ În accepțiunea noastră, aproximator înseamnă modificator al numeralului, în tipul de structură aproximator + număr etalon.

- (4) *i a è mergède departe un obuz de altul, cale **ca de dou** ceasuri.* (Neculce: 255)
- (5) *Din fa a p mântului urdzitura temeliii **ca la doi co i** de înalt dintr- o materie de metal v rsat a fi s videa.* (Cantemir I: 176)
- (6) *[...] **ca vro 100** de car pline de oameni bolnavi.* (Neculce: 255)
- (7) *La Constantin-vod de toat oastea va hi fost **la 8.000 de oameni**.* (Costin: 211)
- (8) *au v dzut un turcu mare cu **vro 30** oameni viind de olac la Ia i, i pe al i turci purcedzând iar cu **vro 300** de oameni.* (Neculce: 233)

▪ Precursor al lui **cam₁**¹, **ca** exprim aproxima ia numeric , indiferent de tipul de structur în care apare: **ca** + numeral/**ca** + alt aproximator (**vro/la/de**) + numeral. În toate ocuren ele înregistrate, **ca** este întotdeauna înso it de numeral:

- (9) *i acela au spus câte steaguri sint de c zaci i câte-s de le i i de moldoveni, de to i **ca 500** de oameni.* (Neculce: 86)
- (10) *Avea i tefan-vod **ca 300 de oameni**, într-ales c l re i i câ va feciori de boieri tineri cu sine.* (Costin: 151)
- (11) *i nu era atâta oaste în cetat, **ca doo, trei sute** de dr gani i c zaci.* (Neculce: 118)
- (12) *Au înc lecat i t tarâi, era de to i **ca 3000 de oameni**.* (Costin: 211)
- (13) *Sosind obuzul la Movil u, la Nistru, s luas ni te t tarî, **ca vro 200**, în urma obuzului.* (Neculce: 275)

i în textele publicate de Iorga, **ca** apare tot ca aproximator numeric:

- (14) *i l-au p gubit i de ni te miiare ci-au avut într-o putin , **ca 3 vedre**.* (Iorga SD6: 108)
- (15) *Aciast pricin iaste vechi, aproape di pe c ndu au perit soarile, cari s-au socotit de atunce **ca triudz ci i mai bine de ani**...* (Iorga SD6: 108)
- (16) ***ca la 14 pungi** de bani gata mie au luat.* (Iorga ARG: 34)

Explica ia din DLR (1940), potrivit c reia în textele vechi „întâlnim pe **ca**, mai târziu pe **can**, în locul lui” este susceptibil de nu fi tocmai exact . Textele examinate relev faptul c cele dou forme apar în paralel i nu ca variante fonetice ale aceluia i cuvânt, ci cu sensuri total diferite: Astfel, **ca** are sensul „aproximativ, circa” i se folose te în context nominal (urmat de un numeral), în timp ce **can**, cu varianta **cani** apare cu sensurile „oarecum”, „destul de”, deci fie ca atenuator, fie ca intensificator, în grupul adjectival, în grupul adverbial sau în cel verbal. Nu am reperat nicio situa ie în care un numeral s fie precedat de **can/cani**. Prin urmare, observa ia din DLR nu se verific din dou motive: pe de o parte, cele dou forme „convie uiesc”, apar concomitent în acelea i texte, pe de alt parte, sensurile lor difer , deci **can** nu se folose te în locul lui **ca**, a a cum se specific în DLR. C ambele deriv din latinescul *quam* nu punem la îndoial , dar anterioritatea unei forme fa de cealalt , precum i

¹ Dup cum vom vedea în continuare, **cam** din limba actual are în limba veche dou variante: **ca**, urmat de numeral (pe care îl vom nota **cam₁**) i **can/cani**, folosit în context adjectival, adverbial sau verbal, exprimând intensitatea (**cam₂**): **can în gios** (Cantemir I: 173), **s cani înfla** (Cantemir I: 244), **cani necioplite** (Cantemir II: 101), oarecum **cani cu mânîe** (Cantemir II: 103).

identitatea de sensuri ni se par îndoielnice. Considerăm că forma **ca** are la origine adverbul comparativ **ca** (derivat tot din lat. *quam*), al cărui sens aproximativ s-a meninut și în limba actuală, în construcții de tipul *Este o fată ca de 5 ani/o femeie ca la 50 de ani*.

La cu valoare adverbială se menține și în limba actuală, în construcții referitoare la vârstă: *o femeie la/cam la/la vreo 40 de ani*.

▪ **Aproape** apare o singură dată la Ion Neculce, o dată la Grigore Ureche și tot o singură dată la Miron Costin, în combinație cu *de*:

- (17) *i acolo, într-acel ar, sint aproape de 80 000 de oaste slujitori [...]*. (Neculce: 284)
- (18) *A a sc pându-s de oastea cea cl r asc, Ion vod -au dat glas cu cazacii, s s pèdèstreasc to i, c pedestriema moldoveneasc, [...], era aproape de 20.000 de oameni*. (Ureche: 75)
- (19) *[...] iar Matei-voda p n la moarte, aproape de 30 de ai la domniie*. (Costin: 103)

În documentele publicate de Iorga **aproape** apare însoțit de **la** (**vreo**):

- (20) *Carele îmi spune că p n acum s fie strîns aproape la vr-o 4000 oameni oaste și la mînastiri*. (Iorga SD8: 43)

▪ **Vreo** apare în variație liberă cu secvențele fonetice **vo** și **vro**:

- (21) *[...] un turcu cu vo 30 de oameni vine de la Tighine de olac [...]*. (Neculce: 233)
- (22) *i i-au mai dat vro 30 pungi bani s trimi în ar*. (Neculce: 242)
- (23) *Numai pre t tarî îi r tuiè ni te c zaci zaporojeni, c era cu soltanul vreo 500, dar ar hi ie it foarte cu greu*. (Neculce: 319)
- (24) *vro 300 de muldoveni*. (Costin: 152)
- (25) *S îngro ase amu aga, când au sosit steagurile o tii noastre i pre vo sut de t tari*. (Costin: 198)
- (26) *vreo 12.000 peri i s-au aflatu*. (Ureche: 32)

În documentele publicate de Iorga **vreo** este transcris, în toate ocurențele, ca **vre-o** (**vr-o**; **v-o**):

- (27) *au pl tit tot Ion dajdia i pentru frate-s u de vr-o 5 ani*. (Iorga SD6: 51)
- (28) *-au întinsu vr-o 20 de corturi i v-o 7-8 cafecele i meserni e*. (Iorga SD6: 127)
- (29) 127)
- (30) *-au întinsu vr-o 20 de corturi i v-o 7-8 cafecele i meserni e*. (Iorga SD6: 127)

▪ Ie it din uz cu func ie de aproximator, este utilizat în limba veche i **mai**¹, care înregistreaz dou atest ri în *Letopise ul* lui Neculce i dou în documentele publicate de Iorga:

- (31) *au z b vit acolo, spre acele ri, mai 2 ani i apoi s-au întorsu iar la ara lor [...]* (Neculce: 324)
- (32) *Mai ca de do ori de cumu-i curtea, ase era acel ocol, de o parte dr g nimea i de o parte tot pu cile cele mare în irate.* (Neculce: 252)
- (33) *Înc în trecutul an 1801 începîndu-s un foc foarte groaznic, cât, arzînd mai 500 de case, s-au întîmplat de ne-au ars i sfînta biserica noastr .* (Iorga ARG: 69)
- (34) *i a a pecum au fost mai de 150 de ani în pace i f r sup rare s se leage.* (Iorga ARG: 37)

Ideea de aproxima ie se p streaz i în limba actual când este urmat de conjunc ia *c* : **Mai c nu m-a duce** sau în coocuren cu alte p ri de vorbire (pronume, locu iuni adverbiale etc.), când expim proximitatea (apropierea de punctul de referin , dar neatingerea lui: **Mai** [= aproape] *to i sunt la fel. Mai* [= aproape] *peste tot se întîmpl a a* etc.).

Provenit din lat. *magis*, adverbul **mai** are în limba actual o multitudine de func ii. Se poate vorbi despre cinci ipostaze ale lui **mai**, ca operator al aproxim rii: **mai**₁ – urmat de pronume/adjective nehot râte/negative, adverbe, cu sensul „aproape”, exprimând proximitatea, neatingerea punctului de referin : **mai to i, mai niciunul, mai mereu, mai**₂ – „de curând”: **mai ieri, mai zilele trecute, mai**₃ – atenuator, cu sensul „oarecum, întrucâtva, pu in, cât de cât”: *S-a mai calmat, mai*₄ „câteodat , uneori”: **Mai veneau oamenii i de pl cere, mai**₅ – „ac iune pe punctul de a se întîmpla”: **Mai c a renun a/Mai-mai s nu mai ajung.**

Semantica bogat a lui **mai** este demonstrat i de dic ionarele moderne (DLRM, DEX). Acestea nu înregistreaz îns i valoarea de aproximator a acestuia, atestat în textele investigate. DLR (tomul VI, litera M) identific aceast valoare, dar nu face referiri cu privire la momentul pân când s-a men inut. Exemplele citate dovedesc îns perpetuarea func iei de aproximator pân în secolul al XIX-lea: „(Înt rit prin la adverbial) *S-au tânguit mai la un ceas.* PANN” (cf. DLR 1965–1968).

În pozi ia aproximatorului poate ap rea i un operator care indic superioritatea sau inferioritatea fa de num rul-etalon. Construc iile atestate în textele investigate sunt **pân în/la/de i mai bine de/ i mai bine**:

- (35) *i s-au apucat s le dè bani turcii câte 800 de pungide bani pe an , p n-în 25 de ani.* (Neculce: 154)
- (36) *Atunce au dat el lui Dumitra co-vod 100 pungi bani, s fac oaste de moldoveni, p n’la 10 000, sau i mai bine.* (Neculce: 241)
- (37) *Acolo ed p n de 20 de ani.* (Ureche: 75)
- (38) *Cei mai isкуси i îi bag la saraiul împ r tescu, p n la 500.* (Ureche: 75)
- (39) *Ce sarascherul împreun cu capegi-ba e au triimis pe capegilar-chihaie a lui i pe alai-beiu cu 200 i mai bine de spahii.* (Neculce: 178)
- (40) *mai r m n asupra dumitale 12 pungi de bani i mai bine.* (Iorga SD6: 163)

În textele publicate de Iorga apare i varianta **p r la** „pân la”:

¹ Reproducând clasificarea adverbilor f cut de Micu i inca i în 1780, Frâncu (2009) semnalez posibila valoare dubitativ a forma iilor **ca la, mai la** sau chiar a lui **mai**: „adverbe de îndoial [...]: **ca la** (?), **mai la** (?) sau **mai** (?)” (2009: 326).

- (41) *i m n stirile de ar s scutiasc p r la 200 vedre [...].* (Iorga SD6: 133)
 (42) *au p r la 10 omini os bi .* (Iorga SD6: 87)
 (43) *fugind, s -s str nge cine va vini, s az acolo la locurile acelea, p r la 300 oameni.* (Iorga SD6: 96)

1.2. Tipul interval de numere este foarte bine reprezentat în limba veche:

- (44) *-au mâncat i-au vorovit cinci, es ceasuri ce i-au trebuit.* (Neculce: 113)

Observăm și marcarea dublă a aproximării, prin *ca la/vreo* + interval:

- (45) *Ca la 4000-5000 s f cus .* (Neculce: 138)
 (46) *i copii numai au r mas cu vro 10-15 pungi de bani.* (Neculce: 127)

2. Aproximarea cantitativ non-numeric . Modalități de redare a cantității nonnumerice în limba veche

2.1. Tipul N_1 de N_2

Se încadrează aici o serie de expresii care fie nu mai circulă în limba actuală, dar cuvintele pe care le conțin sunt în uz, fie nu mai circulă, dar nici elementele componente nu mai sunt de actualitate.

(a) N_1 circulă în limba actuală, dar cu alt sens. Expresia în ansamblu a dispărut în limba actuală:

▪ **Întunerec/întuneric de.** DLR (1934) înregistrează sensul „mulțime, număr foarte mare, infinit”, care pare să se potrivească regional (cf. DLR 1934). Potrivit explicației din DLR, este o imitație după paleoslav, unde înseamnă „numerus infinitus”:

- (47) *Iar în anii 7084 <1576> sultan Amurat trimis-au multe întuneric de o țară turcească, de au trecut marea și s-au oțit asupra Vavilonului.* (Ureche: 76)
 (48) *Că sunt mai mulți rușii pravoslavnic decât leșii catolici, și dacă și-or rădica pe țară, sunt mai mulți de un întuneric de oameni și-or bate pe sași și poate ne-or bate și pe noi și ne-or lua moștele.* (Neculce: 316)

▪ Calabalâc de:

- (49) *Era atunci mare calabalâc de slujitori în curte, de cerșeau lefele de la Ducavod .* (Neculce: 141)
 (50) *Atunci împăratul Moscului, văzând atâtă calabalic în țara Lească, trimis-au pre Dolhoruc cneazul, cu 30.000 oaste, în țara Lească, ca să stăie și împacă.* (Neculce: 271)

Calabalâc – folosit cu sensul „mulțime de oameni”, înseamnă „astăzi obiecte felurite (în dezordine), catrafuse, bagaje (DEX 1996). A avut loc o resemantizare, cu trecerea de la [+uman] la [-uman].

▪ Duium/duiumuri de:

- (51) *-i lua cu bucatele cele țărănești, și aduce duiumuri multe, cât nu mai putea să le ia sama.* (Neculce: 83)

Forma de singular – **duium** se menine în limba actuală în locuială adverbială **cu duiumul**.

▪ **Bulucuri de/cu** (două atestări la Ion Neculce):

(52) *... unde vedea câte un buluc de turci, câte zece, cincisprezece, ei îi întorcea câte o puca cu crucă în turci.* (Neculce: 261)

(53) *Atuncea ieșea târziu prin porți, bulucuri cu vite, cu robi.* (Neculce: 273)

De asemenea, **buluc** (<turc) se preface în limba actuală doar adverbială, cu sensul „în număr foarte mare”.

(b) N1 nu mai circula în limba actuală și nici expresia, în ansamblu:

▪ **N rod de:**

(54) *Iar după ce-au sosit în Iași, rădicătu-s-au tot târgul asupra zlotărilor, de nu puteau răzbi pe ăli de n rod de oameni, după cumu-i rândul prostimei.* (Neculce: 212)

▪ **Drâmb de** (două ocurențe la Miron Costin):

(55) *Iar ceialalt drâmb de o țiuă lovise Odorheiul [...]* (Costin: 128)

▪ **O sam de:**

(56) *Iar Sfirciovschi îi cu Dumbrava vornicul cu acea sam de oameni au nemerit 400 de oameni, straja lui Petru vodă și fără veste i-au încunjurat și i-au prinsu pe toți.* (Ureche: 72)

(57) [...] s-au sfătuit cu o sam de boieri. (Neculce: 83)

(58) *La începutul războiului zice că o sam de moldoveni s-au sfătuit închinat la turci.* (Ureche: 117)

(59) *În ea-l sfătuiă pre Vasile-vodă și o sam de boieri.* (Costin: 149)

Expresia **o sam de** este foarte productivă în limba veche. În *Letopisea* a lui Grigore Ureche apare de 15 ori, în cel al lui Neculce de 21 de ori, iar la Miron Costin de 36 de ori.

Interesant ni se pare că în textele publicate de Iorga cuantificatorul **o sam de** se asociază și cu substantive nume de obiect, nu doar cu substantive care denumesc persoane:

(60) *Răsuflători la o sam de ferestre.* (Iorga SD6: 83)

➤ *Văzând poruncă de la puternica împărăție că s-au cumpărat o sam de pini, făcându-le grădă și ordzu.* (Iorga SD6: 143)

➤ *Au muncat Muscalii o sam de stupi.* (Iorga SD6: 158)

➤ [...] fiind ordnate toate țărnicurile în Domniea Domniei Sale lui Gligore-Vodă că o sam de car de lemne pentru triaba aciasta. (Iorga SD6: 134)

Pe de altă parte, cuvinte care în limba actuală au sens cantitativ, aveau în limba veche alt sens, noncantitativ. Așa se întâmplă cu **laht**, care avea sensul „nobilime poloneză”:

- (61) *A ijdere i mazilimea, lahta, i ei au r dicat cap pre un boier, anume Lidihovschi.* (Neculce: 315)

O situa ie deosebit o au forma iile *o funie de, o curea de, o palm de*:

▪ *O funie de*:

- (62) *au f cutu zapis pe o funie de mo ie* (Iorga SD6: 212)
(63) *s s tie c i-am v ndut dumnealui o funie de loc în sat în tefe ti.* (Iorga DVT: 1)

▪ *O curea de*:

- (64) *Luîndu eu o curea de mo ie de zestre în hotaru Tele ti, [...].* (Iorga SD6: 216)

Substantivele din componen a lor desemnau ini ial o unitate de m sur . Astfel, *curea* avea sensul „m sur de lungime egal cu circa 16 picioare”; prin extindere, ulterior a ca tat sensul cantitativ nedeterminat „fâ ie lung i îngust de p mânt”. *Funia* desemna o unitate de m sur de lungime (a c rei valoare a variat dup epoci) cu care se m sura p mântul. Ulterior, în sintagma *funie de mo ie* (sau *de p mânt*) a c p tat sensul „suprafa de teren de dimensiuni reduse, având de obicei forma unei fâ ii înguste”. În acela i sens a evoluat i forma ia *o palm de*. Ini ial, desemna o unitate de m sur pentru lungime (de aproximativ 25-28 cm), egal cu distan a dintre extremitatea degetului mare i a celui mic bine întinse în l turi. Ulterior, a dobândit sensul cantitativ nedeterminat „pu in”. Aceast semnifica ie am înregistrat-o i noi în textele consultate:

- (65) *iar dup fabricile nostre nice unul din noi nice m car o palm de loc de s m nat, nice de cosit.* (Iorga ARG: 78)

La Ion Neculce apare cu sens cantitativ i atunci când nu are determin ri introduse prin *de*:

- (66) *i în cetate idè pa a, iar den afar n-avè treab m car o palm .* (Neculce: 350)

▪ *O mul ime de*:

- (67) *C este mul ime de oameni în ara lui, i de l-ai fi mazilit, s-ar fi f cut mare gre al c are ni te slujitori mul i i ar cu putere mare, i poate s-ar fi hainitu i ar fi vinit i el la o peire.* (Neculce: 20)
(68) *i pe cuvântul viziriului au t iat atâta mul ime de boieri.* (Neculce: 16)

▪ *O mân de*:

- (69) *Nu feci ca tat -s u Cantemir, s s puie împotriva unei cr ii cu o mân de oameni slabi.* (Neculce: 145)

▪ *Amar de*:

- (70) *Ce di amar di bani dau pentru vrjbile celi ticite a lor!* (Neculce: 353)

Interesant ni se pare folosirea acestei sintagme în contextul unui nominal cu trăsătură [+uman], situație nereperabilă în limba actuală. Am înregistrat o atestare în *Letopisea* lui Neculce:

- (71) *C de atunci din an în an tot rău i amar de cretini i pustiire au rmas locurile pre acolo.* (Neculce: 45)

2.2. Tipul locuivne adverbial

În cazul acesta, atât N, cât și expresia în care intră sunt ieșite din uz.

- *Deîn biv (din bel ug)* – 5 atestări la Dimitrie Cantemir.

- (72) *Unde tu foamea cu ceș-i domole ti neavând, eu cu hran de biv te-am agiutorit.* (Cantemir II: 113)
- (73) *Acestea Inorogul în elegând, la lcaurile Cuco ului ș suis [...], unde punea de biv, ape limpedzi, izvoare rci, grdini cu flori, livedzi cu pomi, pomi cu road și road de toat dulcea a avea, [...]* (Cantemir II: 141)
- (74) *pre la locurile carile mâncarea de în bi ug și butura în biv nu ș afl.* (Cantemir I: 125)

Explicând originea adverbelor, Florica Dimitrescu (1978: 340) face trimitere la magh. *b v* „bel ug, bogat, abundant”. Deosebit ni se pare forma *biv ug*, apărută la Miron Costin de două ori și la Dimitrie Cantemir o singură dată. Suntem de părere că reprezintă o contopire între forma veche *biv* și cea mai nouă *bi ug* (pentru care am înregistrat 5 atestări):

- (75) *Domnia lui Stefan-vod au fostu cu mare biv ug râi la toți anii domniei-sale.* (Costin: 194)
- (76) *i era la Hotin pâine în stoguri cu mare biv ug într-acela an.* (Costin: 176)
- (77) *în fundul șu Livia și Eghiptul acopere și biv ugul locurilor acelora.* (Cantemir I: 191)
- (78) *pentru bi ugul mierii ce a tepta.* (Cantemir I: 164)

- *De sa iu (din bel ug)*:

- (79) *„Piei de aicea, dzis, o, jiganie spurcat și farnic, ce eu mai mult a-șr spunde nici îmi trebuie, nici mi șcade, de vreme ce singur rutatea ta destul și r spunde și fapta carea ai lucrat de sa iu în toat lumea o poveste te!* (Cantemir II: 128)
- (80) *de biv și de sa iu a-lștura.* (Cantemir I: 282)

Cu sens cantitativ (adverbial) este folosit *toptan*, meninut în limba actuală în expresia *cu toptanul*:

- (81) *cari ș-au vndut toptan dumisali Visterului Iordachi Roset.* (Iorga SD 6: 81)

3. Concluzii

În textele analizate am înregistrat dispariția unora dintre sensurile anumitor mijloace de redare a aproximării, existente și în prezent, dar ca operatori ai altor tipuri de aproximare. Ne referim la semiadverbul *mai*, dispus în limba actuală ca operator al aproximării cantitative, dar meninut ca atenuator, mijloc de exprimare a proximității etc.

Particularități demne de semnalat am înregistrat și în evoluția fonetică și în morfologia unora dintre forme.

Astfel, semiadverbului *cam* din limba actuală îi corespund în limba veche formele *ca* (urmat de o cifră, deci marcă a aproximării numerice) și *can/cani* (urmat de un adjectiv sau un adverb, deci operator al aproximării graduale). Cu alte cuvinte, înănd cont de notația la care am recurs în această lucrare, *ca* a evoluat la *cam*₁, iar *can/cani* a devenit *cam*₂.

Din punct de vedere semantic, observăm evoluția semantică a unor termeni/expresii: se remarcă o serie de cuvinte care circulă și astăzi, dar cu alt sens: *calabalâc* (în limba veche, în construcția *calabalâc de* – „mulțime de oameni”, în limba actuală – „catrafuse, bagaje”), *leah* în limba veche – „nobile polonez”, în limba actuală – sens cantitativ.

SURSE

- Cantemir I – Dimitrie Cantemir, 1983, *Istoria ieroglific I*, București, Editura Minerva.
Cantemir II – Dimitrie Cantemir, 1983, *Istoria ieroglific II*, București, Editura Minerva.
Costin – Miron Costin, 1966, *Letopisea ului rii Moldovei*, în *Opere alese*, București, Editura Tineretului.
Iorga SD6 – Nicolae Iorga, 1904, *Studii și documente cu privire la istoria românilor, vol. VI. Căruțe, domnești, zapise și rva e, partea a II-a*, București, Stabilimentul grafic I. V. SOCECU, Strada Berzei, 59, Editura Ministerului de Instrucție.
Iorga SD8 – Nicolae Iorga, 1906, *Studii și documente cu privire la istoria românilor, vol. VIII. Scrisori de boieri și negustori olteni și munteni*, Casa de negoț sibian Hagi Pop, publicate cu note genealogice asupra mai multor familii de N. Iorga, București, Atelierele grafice SOCEC & Comp.
Neculce – Ion Neculce, 1963, *Letopisea ului rii Moldovei, precedat de O samă de cuvinte*, București, Editura pentru Literatură.
Ureche – Grigore Ureche, 1960, *Letopisea ului rii Moldovei*, București, Editura Tineretului.

DICȚIONARE/VOLUME COLECTIVE

- DA/DLR – Academia Română, 1965, *Dicționarul limbii române*, București, Socec-Sfetea, Universul, Monitorul Oficial, 1913–1948; serie nouă, București, Editura Academiei Române.
DEX 1996 – Academia Română, Institutul de Lingvistic „Iorgu Iordan”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, București, Univers Enciclopedic.
DLRM 1958 – Dimitrie Macrea (sub direcția lui), *Dicționarul limbii române moderne*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române.
GALR I – *Gramatica limbii române I. Cuvântul*, 2005, București, Editura Academiei Române.

BIBLIOGRAFIE

- Ciompec, Georgeta, 1985, *Morfo-sintaxa adverbului românesc. Sincronie și diacronie*, București, Editura științifică și Enciclopedică.
Dimitrescu, Florica (coord.), 1978, *Istoria limbii române. Fonetică, Morfosintaxă, Lexic*, București, Editura Didactică și Pedagogică.
Frâncu, Constantin, 2009, *Gramatica limbii române vechi (1521–1780)*, Iași, Casa Editorială Demiurg.
Krieb-Stoian, Silvia, 2007, *Aproximativ, ambiguu, nedeterminat sau vag? Tipuri de aproximare în limba română*, în Zafiu, Stan, Nicolae (eds.) 2007: 319–322.

- Rosetti, Al., 1968, *Istoria limbii române de la origini până în secolul al XVII-lea*, București, Editura pentru Literatură.
- Rosetti, Al., Boris Cazacu, Liviu Onu, 1971, *Istoria limbii române literare. I. De la origini până la începutul secolului al XIX-lea*, ediția a doua, revizuită și adăugită, București, Editura Minerva.
- Zafiu, Rodica, Camelia Stan, Alexandru Nicolae (eds.), 2007, *Studii lingvistice. Omagiu profesoarei Gabriela Pană Dindelegan, la aniversare*, București, Editura Universității din București.

***Remarks on the Linguistic Means of Expressing Quantitative Approximation
in the Old Romanian Language***

The article aims at emphasizing the main differences between the ways of expressing quantitative approximation in the old Romanian and the ones in the actual Romanian. The investigation of some representative texts reveals interesting particularities of the old language in comparison to the actual one. For example, the actual **cam** has two different forms in the old language corresponding to its two semantic connotations: a) as a quantifier (followed by a number), it has the form **ca** and b) as an intensifier (followed by a verb or by an adjective/adverb): **can/cani**.